

NOVI ISTRAŽIVAČKI PRINOSI S KRAPINSKIH ZNASTVENIH SKUPOVA O KAJKAVŠTINI

Kajkavski u povijesnom i sadašnjem obzorju. V. zbornik radova sa znanstvenih skupova Krapina 2014., 2015. i 2016. godine, gl. ur. Alojz Jembrih, Zabok: Hrvatska udruga Muži zagorskoga srca, 2017.

Kajkavski jezik, književnost i kultura kroz stoljeća znanstveni je skup koji organizira Hrvatska udruga *Muži zagorskoga srca*, a održava se u Krapini od 2002. godine. Znanstveni skup uvrštava u program tradicionalnoga krapinskog Tjedna kajkavske kulture (početkom rujna svake godine) Društvo za kajkavsko kulturno stvaralaštvo. Znanstveni radovi sudionika skupa objavljuju se u zborniku radova *Kajkavski u povijesnom i sadašnjem obzorju*. Peti zbornik radova sa znanstvenih skupova održanih u Krapini tijekom 2014., 2015. i 2016. godine objavljen je i predstavljen u okviru ovogodišnjega Šesnaestoga znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem *Kajkavski jezik, književnost i kultura kroz stoljeća*, Krapina, 4. rujna 2017. godine. Zbornik na ukupno 352 stranice obuhvaća šesnaest referata sudionika triju održanih skupova, što čini ukupno 160 dosad objavljenih članaka u pet zbornika.

Uz predgovor glavnoga urednika dr. sc. Alojza Jembriha, ovaj V. zbornik u tri cjeline (prema godini održavanja Skupa) donosi pojedinačne autorske radove. U prvoj cjelini (radovi sa skupa 2014. godine) obuhvaćene su sljedeće autorske teme.

Alojz Jembrih analizira Lovrenčićev odgojni roman *Adolf iliti kakvi su ljudi* (1833.) u kontekstu tiskanih djela Jakoba Lovrenčića propitujući odgojne vidike i elemente rodoljublja u tom proznom djelu, njegovu strukturu, sadržaj i žanrovsko određenje. Jakov Lovrenčić, na temelju tiskanih djela, bio je uz Tomaša Mikloušića i Ignaca Kristijanovića vrlo plodan kajkavski pisac prve polovice 19. stoljeća, u čijem je opusu između ostaloga i djelo *Petrica Kerempuh iliti čini i življenje človeka prokšenoga* (Varaždin, 1834.) kao jedno od osnovnih vrela Krležinim *Baladama* (1836.). U Lovrenčićevim proznim djelima prevladava moralno-odgojni sadržaj s vjerskim naglaskom na ljudskim vrlinama i plemenitosti oprimjerenim autentičnošću života, što su obilježja svojstvena prosvjetiteljskom racionalizmu. S obzirom na pripovjednu cjelinu, u Lovrenčićevu djelu ukupno je 12 pisama, sedam životnih priča, tri pouke i 26 dnevničkih zapisa. Autor zaključuje da je “Lovrenčić ovom knjigom ipak ostvario model prvoga odgojnog romana (možda i dječjega) koji je nastao kao produkt prosvjetiteljskoga 18. stoljeća i koji svoje tekstovne predloške ima u Eckartshausenovim djelima” (str. 33).

Ivan Zvonar u članku “Enigme Ludbreške Pjesmarice iz 1833.?” pobliže prikazuje rukopisnu poetsku zbirku s posebnim obzirom na autorske tekstove u zbirci, gdje od

ukupnoga broja tekstova najveći dio zauzimaju napitnice. Prema autorovoj analizi rukopisne pjesmarice (u rijetkostima Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu), zbirka obuhvaća sto tri poetska teksta, od čega najveći dio zauzimaju napitnice koje su se pjevale ili recitirale pri stolu u svečanim prigodama. Najviše je kajkavskih napitnica, štokavskih je devet, a usto ima i nekoliko njemačkih, mađarskih te tri slovenske i tri latinske. Autor smatra da su ti tekstovi, zapisani u brojnim varijantama, dio jedne književne vrste koja se posebno razvila na kajkavskom govornom području u drugoj polovici 18. i u prvim desetljećima 19. stoljeća, ponajprije na plemićkim, a potom i na župnim dvorovima. Osim napitnica, zbirka sadržava i poetske tekstove (najviše kajkavskih, uz nekoliko štokavskih, njemačkih, mađarskih i jednu slovensku) koji ne pripadaju zdravicama i napitnicama, a njih autor dijeli u nekoliko skupina: autorske pjesme koje su odmah po nastanku postale folklornim činjenicama, pjesme nastale slobodnim parafraziranjem već postojećih narodnih pjesama ili pjesme ispjevane na narodnu bez dosad utvrđenih paralelnih zapisa, pjesme preuzete iz starijih pjesmarica i autorske anonimne pjesme. Pritom Zvonar propituje i autorstvo sastavljača zbirke, Stjepana (Štefana) Belovarija iz Donje Dubrave, donosi izvorne primjere stihova, uspoređuje paralelne zapise ako oni postoje ili su utvrđeni, propituje motive koji se pojavljuju u stihovima i donosi relevantne zaključke. Pritom valja naglasiti da autor u sadržaju pjesmarice nalazi i drugu vrstu kraćih proznih zapisa tekstova: opis triju narodnih lijekova (protiv zubobolje, vrućice i povraćanja) i na nekoliko mjesta zagonetke s pitanjima i ponuđenim odgovorima.

U okviru povijesnih i jezikoslovnih istraživanja hrvatske kalendarske tradicije Marijana Borić piše o prinosu Vlodoja Dukata, koji je istražujući stariju hrvatsku kajkavsku književnost usmjerio pozornost na važnost kalendara kao djela pučke literature od 17. do 19. st. Kalendar, naime, uz književni, odražavaju kulturni i znanstveni kontekst vremena i sredine u kojem su nastali. Pritom autorica pozornost usmjerava i na opširan Dukatov rad o *Stoletnom kalendaru* T. Mikloušića (Zagreb, 1819.), u kojem Dukat zapaža vrijednost *Kalendar* kao praktične knjige, odnosno svakodnevnoga priručnika za najširi puk s osnovnim ciljem prosvjeđivanja i unaprjeđenja života i gospodarstva. Pritom je u vremenu nastanka Mikloušićev kalendar bio prava enciklopedija praktičnih znanja, a Dukat analizira i obuhvaćene teme (npr. astronomske, astrološke, kalendarske, meteorološke, gospodarske, farmakološke, veterinarske, poljodjelske i literarne). U zaključku autorica ističe da je Dukat svojim radovima o hrvatskim kalendarima dao pregled njihova nastanka, analizirao strukturu i sadržajnu analizu pojedinih od njih, smjestio kajkavske kalendare u kontekst europske kalendarske produkcije, definirao najvažnija žanrovska obilježja pučkih kalendara, istražio njihove sadržajne aspekte, ali i svojim znanstvenim prinosom djelovao na očuvanje

vrijednih primjeraka kajkavske kalendarske produkcije.

Opširnu znanstvenu raspravu “O sudbini kajkavizama u hrvatskome standardnom jeziku” donosi Krunoslav Puškar, gdje se u okviru tronarječnoga prožimanja štokavske, kajkavske i čakavske stilizacije književnoga jezika te štokavskoga purizma analizira odnos hrvatskoga standardnog jezika i hrvatskih dijalekta, i to posebice na primjeru položaja i sudbine kajkavizama, te se prikazuje kajkavizme u četirima razdobljima hrvatskoga jezičnog savjetništva u 20. stoljeću (prema utvrđenoj podjeli u radu V. Rišner u knjizi *Hrvatski jezik u 20. stoljeću*, ur. M. Samardžija i I. Pranjković, 2006.). Tako autor u prvom razdoblju (prva tri desetljeća 20. st.) ističe kajkavizme u jezičnom savjetništvu Vatroslava Rožića, Nikole Andrića i Tome Maretića; u drugom razdoblju (od 1939. do 1944.) propituje odnos prema kajkavizmima u jezičnom savjetništvu Petra Guberine i Krune Krstića; u trećem razdoblju (od 1964. do 1989.) autor u jezičnom savjetništvu Slavka Pavešića ističe i velik broj prihvaćenih kajkavizama; iz četvrtoga razdoblja (od 1990. do 2000.) analizira pristup kajkavizmima u *Hrvatskom jezičnom savjetniku* (1999.). Pregledan tablični popis pojedinih kajkavizama autor donosi na kraju analize navodeći, osim njihova značenja, i izvore (savjetnike) koji određeni kajkavski leksem prihvaćaju ili ne prihvaćaju.

Ivana Klinčić osvrće se na gramatičku normu u tekstovima na hrvatskom kajkavskom književnom jeziku u okviru pokazatelja normiranja kajkavskoga književnog jezika na razini pravopisnoga normiranja, leksikografskih djela i gramatika.

Dva su rada prve cjeline dijalektološke tematike. Prvi je od njih “Leksički pregled govora Donje Višnjice” Ivane Jakopiček, u kojem se pokazuje odsječak kajkavskoga leksika mjesnoga govora (prema konceptu ljudskoga tijela, domaćih životinja, biljaka, žitarica, dijelova biljaka, cvijeća, drveća, oruđa, namirnica i odjevnih predmeta), a dodan je i dio iz onimije (osobna imena i nadimci) te osvrt na njemačke posuđenice u govoru. U drugom članku dijalektološke tematike Slavko Malnar piše o čabranskom kajkavskom govoru u dodiru s njemačkim, i to na primjerima glasovne, morfološke, sintaktičke i leksičke prilagodbe.

U cjelini zbornika s prinosima radova četrnaestoga znanstvenog skupa (2015. godine) obuhvaćeni su sljedeći radovi. Ivana Jakopiček na supostavljenim leksemima pokazuje primjere sinonimskih nizova u Belostenčevim *Tijelovskim propovijedima* (1672.), ali i nizanje brojnih epiteta u postizanju stilske dotjeranosti. Zaključuje da Belostenec upotrebom sinonima zadovoljava dvije temeljne funkcije, eksplikativnu i retoričko-stilsku izražajnost.

Alojz Jembrih, u kontekstu tragova mudrosti Dalekoga istoka u hrvatskoj književnosti slavonskih pisaca (Matija Antun Relković, Martin Pustaić i Marijan Jaić), prikazuje kajkavski prinos Josipa Marića u djelu *Indianski mudroznanec, ili način kak*

človek vu društvu ljudih srečen biti more (Zagreb, 1833.), donoseći transkripciju izbora dijelova Marićeva djela s popratnim glosarijem. Knjiga indijske mudrosti u kajkavskoj književnosti Marićev je prijevod. Izvornik je djela navedene tematike preveden na mnoge europske jezike (francuski, njemački, talijanski, ruski, portugalski), kako to ističe i sam kajkavski prevoditelj u dijelu naslova prijevoda: *Kratka nekoja na krepost spadajuća razumna izrečenja, koja neкои stari Brakman popisana ostavil, odovud na vnoге vučeneh narodov jezike vezda pako na horvatski jezik prenešen*, a oko autorstva izvornika postoje dvojbe. Mijo Korade u svojem istraživanju ovoga kajkavskog djela prije navedenoga prinosa zaključuje da je “Marićev (...) prijevod prvi takve vrsti u kajkavskoj književnosti, u koju unosi nova obzorja i tragove dalekih kultura” (usp. *Dani hvarskog kazališta. Hrvatska književnost uoči preporoda*, sv. 23. Ur. N. Batušić i dr. Književni krug, Split, 1997., 384–396).

U domeni kajkavske usmene duhovne lirike Ivan Zvonar u članku analizira kajkavske božićne pjesme u rukopisnim i tiskanim zbirkama na temelju odabranih primjera. Željko Funda prilog “Kajkavsko lektoriranje”, kako se navodi i u uredničkoj napomeni, “piše svojom inačicom kajkavštine kakvom rijetko tko danas piše. To je autorova tzv. ‘književna’ kajkavština” (str. 235). U svojim nastojanjima oko kajkavskoga izričaja autor između ostaloga zaključuje: “Napokoncu, ne pitanje kajkati il ne kajkati, pitanje je kak kajkati da vsi kajkavci v temu sebe i svoj identitet polučujuje i potvrđujuje” (str. 235).

Cjelinu petnaestoga po redu znanstvenoga skupa (2016.) čine radovi sa sljedećim tematskim istraživanjima. Martina Horvat u radu analizira tvorbu priloga u kajkavskom hrvatskom književnom jeziku na odabranim primjerima u *Rječniku hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*, donoseći osnovne pojmove vezane uz tvorbu priloga i različite klasifikacije tvorbenih načina na osnovi dosadašnjih teorijskih tvorbenih prinosa te propituje pojavnost određenih tvorbenih načina (preobrazba ili popriložene, srastanje, sufiksacija, polusloženična tvorba, prefiksacija) na zadanim korpusnim primjerima. Utvrđuje pritom da je preobrazba najplodniji tvorbeni način pri tvorbi priloga u kajkavskom hrvatskom književnom jeziku, što je vrijedan prinos dosadašnjim tvorbenim proučavanjima. Tako je u radu na temelju uzorka istražena tvorba priloga prema tvorbenim načinima, ali i odnos motiviranih i nemotiviranih riječi sa stajališta povijesne i suvremene tvorbe riječi.

Alojz Jembrih u članku “*Horvaczko evangelye* (1732.) prema kajkavskim svetim *Evangeliumima* (1651., 1694. i 1730.)” usporedbom tekstova na temelju predočenih primjera potvrđuje da su jezična podudaranja izrazito vidljiva, a pokazuje i međusobnu ovisnost na leksičkom, sintaktičkom i sadržajnom planu. Povijesne je tematike rad Lidije Kelemen “Krapinski protokoli – život u trgovištu Krapina 18. stoljeća”, s

analiziranom strukturom protokola i podacima o povijesnim sadržajnim elementima. Tako su krapinski protokoli ili zapisnici magistrata trgovišta Krapina vrijedan izvor za proučavanje svakodnevnoga života u trgovištu u 18. st., ekonomskih i gospodarskih prilika, vjerskoga života i socijalnoga statusa.

Đurđica Stubičan u svojem se članku osvrće na veterinarske kajkavske ljekaruše 18. stoljeća, koje između ostaloga omogućuju uvid u veterinarske ishodišne korijene.

U članku “Pučka književnost kao treći književni fenomen ili zbroj književnoteorijskih nedoumica (s posebnim obzirom na kajkavsku književnost)” Ivan Zvonar u okviru znanosti o usmenoj književnosti supostavlja dva pojavna oblika, usmenu, narodnu i pisanu, umjetničku književnost, te pučku književnost kao treći književni fenomen.

Rajko Fureš u članku “Ivan Krstitelj Lalangue i novije spoznaje o njegovom djelovanju” u okviru dosadašnjih autorskih opširnih znanstvenih istraživanja Lalangueova života, djelovanja i postignuća na području medicine u 18. st. u hrvatskim krajevima, posebice kao autora medicinske stručne literature s prijevodima na hrvatski kajkavski književni jezik, donosi nove pojedinosti u vezi s Lalangueovim biografskim podatcima.

Prikazani pojedinačni znanstveni autorski radovi prinos su, kao i radovi u dosadašnjim četirima objavljenim zbornicima, novim spoznajama o hrvatskom kajkavskom jezikoslovlju, hrvatskoj kajkavskoj književnosti, hrvatskoj povijesti, povijesti medicine i veterinarstva. Što se tiče jezikoslovlja, u zborniku se na temelju postignutih analiza donose novi zaključci o hrvatskom kajkavskom književnom jeziku i dijalektologiji kajkavskih govora te odnosu kajkavštine i standardnoga jezika, dok na književnoj razini zbornik obuhvaća radove s analizama djela umjetničke (uključujući djela povijesne, pravne i stručne tematike) i usmene književnosti na kajkavskim književnim primjerima. Time ovaj zbornik ostvaruje svoju dosad ustaljenu koncepciju propitivanja kajkavskoga u povijesnom i sadašnjem obzorju, s analiziranim vrelima otvorenima za buduća znanstvena i stručna istraživanja i potvrđujući kajkavski književni jezik, kajkavski dijalekt i kajkavsku književnost i kulturu kroz stoljeća.

Željka Brlobaš